

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželó.“

Naročnino sprejema vredništvó v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne prijemajo.

Oznanila se prijemajo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 80 k.

Izbaja vsaki četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom
na celo leto . . . 3 fl.
„ pol leta . . . 1 fl. 50 k.
„ „ „ . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
„ pol leta . . . 1 fl. 30 k.
„ „ „ . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo pri knjigarju Novaku na velikem trgu za 5 k.

Štv. 19.

V Mariboru 7. maja 1868.

Tečaj II.

Razsodbo,

ktero je Celjska okrajna sodnija v naši tiskovi pravdi izrekla, je slav. viša deželna sodnja v Gradcu popolnoma potrdila. Prihodnjič jo prinesemo.

Vredništvó.

Tiskova pravda „Slov. Gosp.“ Končna razprava kazenska pri c. kr. okrožnej sodniji Celjskej.

(Dalje.)

Dr. Srnec: Poprej ko se konča dokazna obravnava (Beweisverfahren) naj mi slavna sodnija dovoli, da preberem en sestavek, ki je s tim v ravno nasprotnoj podobi in se je pred kratkim v vseh časnikih tiskal. (Sodniki in drž. pravdnik nimajo nič soper to. Dr. Srnec prebere oklice na Dunajčane in nemške strelice v Avstriji, ktere je natisnola „Zukunft“ v 48. listu dne 27. svečana 1868, v kterih se vsi Nemei — tudi preko Avstrije in preko morja — kličejo na streljanje meseca julija v Beč z besedami, kterih bi Slovan mutatis mutandis ne smel rabiti, brez da bi si veleizdajstva pravdo nakopal. Prebravši položi list na „zeleno mizo“.)

Prvosednik (proti drž. pravdniku): Še imate kaj?

Drž. pravdnik: Nimam ničesar več opomniti.

Prvosednik (proti g. Janžiču): More biti mi veste Vi pisatelja imenovati.

Janžič: Ga ne poznam!

Drž. pravdnik: Po denašnej razpravi se tožba na sebi ni spremenila v nobenej točki. Moram tedaj kakor poprej v tožbi v tem okrivljenem sestavku spoznati djanje dveh pregreškov soper javni mir in red po §§. 300 in 302 kaz. zak. Moram pa tudi predlagati razsodbo, da sta oba gospoda zatožena omenjenih pregreškov po istih paragrafih kriva. Kajti §. 300 kaz. zak. pravi tisti, ki uredovanje, zaukaze oblastnij, službino delavnost vladinih organov v nič devati ali druge k sovraštvu in k zaničevanju nadražiti skuša, imenovana pregreška okrivni. A dokazati ni težko, kar sem že v tožbi storil, da ima okrivljeni članek zares v sebi kaj enakega kakor popisano vničdevanje in šuntanje. Brž v drugem oddelku članka se namreč v misel jemljó raznovrstna prebivališča Slovencev v Avstriji, kjer se bere: naša bivališča so na „Ogerskem“, Štirskem, Koroškem, Kranjskem, Primorju. Potem se razmere Slovencev k sedežem drugih narodnosti v teh deželah povdarjajo; od Madjarjev se sploh reče, da so „nepravilni“, da se „na Ogerskem Slovenci tlačijo od nepravilnih Madjarjev“. To pomeni stavek brž v začetku drugega oddelka, kjer se govori od razmer Slovencev in Madjarjev. Dalje se govori o razmeri k Nemeem na Štirskem, kjer se bere: „Nemci požirajo Slovence“. Naj se prestavlja „požirati“ kakor koli, pomen ostane vedno jasen. Po tem se razlagajo razmere na Koroškem s tamošnjimi nemškimi prebivalci rekoč: „tam bode težko rešitve razve ako vsemodra previdnost pomore“. Na to se kaže na Primorje govoreč „od nekega „strahovitega“ („erschrecklich“) pritiskanja laškega življa“ s pristavkom: da se to „z dovoljenjem“ („Genehmigung“) bečke vlade godi. Če se pa vladi očita, da se eden jeni narodov po drugih narodih tlačí, potem se vlada zaničuje in pred drugimi osramoti in sicer tim bolj osramoti, če se reče, da eden narod drugega „z dovoljenjem“ vlade pritiska. Da, še bolj, če se piše, da je že tako deleč prišlo, da gre

za „bitje ali nebitje“ („Sein oder nicht sein“). Mislim tedaj, da sem ravno s tim stavkom dokazal, da je ta sestavek pisan soper vladine organe in ker se je natisol v časniku, se že razvidi, da se je ta misel tudi med prosto ljudstvo razširiti hotela. Ali to ni še vse! V daljšem tretjem oddelku tega sestavka stoji, da je nemško uradništvó prvi in poglaviti vzrok ponemčevanju in zaničevanju slovenske narodnosti in jezika; a tudi tu se opira na „odobrenje“ („Gutheissung“) vlade rekoč, da se je ravno vlada se svojim uradništvom za to poganjala, da bi Slovence iz vrste živočih zbrisala in jih spremenila v Nemece, kakor se spremenjajo v metulje gosenice ter tako pomnožila število Nemecev z številom Slovencev. Menim tedaj, da se, če se uradništvó in to z odobrenjem vlade kot glavni vzrok ponemčevanju in zaničevanju slovenske narodnosti in jezika postavi, ne le vlada v nič devlje, tem več tudi uradništvó, to je njeni organi in če bi to res bilo bi zares uradništvó pred vsemi očmi moralo biti osramočeno. Že s tim stavkom sem dovolj dokazal, da je v tem sestavku dejanje pregreška, ktero določuje §. 300 kaz. zak.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Gospodarska dela meseca maja.

V hiši in v dvoru. Zrnje se mora premetati in dobro prevetriti, svigli (senišča) zesnažiti, za kositev in žetvo se morajo potrebne stvari pripraviti, Laneno in konopljeno seme se more za sejatev izčistiti; na zavarovanje proti toči se ne sme pozabiti.

V hlevih. Kravam, ktere še dojijo, se mora davati zelena klaja, mlada živina mora vendar dobivati samo suho klajo; pri lepem vremenu se začnejo že ovce striči in volna prati.

Na polju in senokošah. Ječmen se mora sejati, repa in krompir posaditi, sladko korenje in ogršica okopati; turšica (kuruza), proso se naj seje, tudi hajdo že v nekotih krajih ta mesec sejejo, zimska žita se ne smejo več pleti, prevelika pšenica se lahko podkosi. Na senokoše se mora marljivo voda napeljavati, senokoše, ktere se trikrat kosijo, se proti zadnjemu t. m. lahko kosijo.

V vrtih in sadovnjakih. Gosenice in hrošči se morajo marljivo pobirati in pokončavati, pri zlahtnih drevesih, se vezila (povresla) naj malo napustijo in nepotrebne veje odrežejo; na vrtu se mora zelenjad okopati, opleti in če je sušno vreme zalivata. Šalata, poletna redkev, fajzol in krastavec (murke) se morajo posejati; kapusove, kolorabine in kolove sadike (pflanze) se morajo saditi, cvetno zelje posejati.

V vinogradih in hmelnikih. Iz početka tega meseca morajo vinogradi okopani biti, mladike, na kterih se ne kaže grozdje, se lahko odtrgajo; cepljenje in okuliranje še se lahko nadaljuje. Hmelove mladike se morajo marljivo h kolju napeljavati in privezati, hmel pognojiti in okopati.

Pri ribnikih. Paziti se mora, da voda ne predere ribnikovih jezov.

Pri ulnjaku. Paziti se mora na rojenje, ktero se že ta mesec začne.

Log in lov. Starovina se mora izkopati, hrastova skorja lušiti, drevje se ne sme več sekati. Mlade lesice se morajo loviti in streljati ravno tako tudi velike ptice roparice.

Kako naj se cimajo rozge.

Dobil sem letos od več strani, iz Gradca (od gospod. društva), iz Maribora i. t. d. 2 in 3 letne vkoreninjene trse za sajenje, pa imeli so večidel prav slabe koreninice, med tem ko so trsi iz roženišnice tukajšne okolice skoz močno vkoreninjeni bili. Zatorej se mi ne zdi odveč, povedati, kako mi ravnamo pri cimanju rozeg. Pri obrezovanju se vzamejo samo lepe, zdrave rozge žlahnih plemen, izmed katerih so tukaj naj navedniši malnik (šipon), španiger (žlahnina), erjavina, prava črnina (vranek) in mušica. Rozge se na dolgost 18—20 palcev porežejo na debelem koncu tik oka, na tenkem 1½ palec nad okom in po 50 v en šopek zvežejo. Potem se v zemljo zakopane shranjujejo. Sredi meseca aprila jih denemo v cimnico (Keimgrube). Ta je štiriogata, blizu dva črevlja globoka, in se izkopa na takem kraju, da se da iz nje voda izpeljati po žlebu, kateri se pa z mahovjem in kamenjem založi, da ni prepaha v jamo. Dno jame se pokrije z mahovjem, kakor tudi stene. Šopki rozeg, kateri so dvakrat, proti zgornjemu in spodnjemu koncu, z brezovo ali vrbovo šibico trdno prevezani, se zdaj vzamejo iz zemlje in se naravnost pa obrneno postavijo v jamo, tako da so spodaj tenki, zgoraj debelejši konci. Poprej pa se vsak šopek s pripravljeno deskico nekrati vdari po debelih koncih, tako da so vsi v eni planjavi. Na to se mora posebno paziti, ker rozge, ktere so med drugimi skrite, se ne cimijo. Pri tenkih koncih pa na to ni treba gledati. Vsi šopki se tudi med seboj z mahovjem zatlačijo in se kolikor mogoče stisnejo, da nikjer ni praznega prostora. Tudi se mora paziti, da so debeli konci vseh šopkov v eni plaujavi. Pokrijejo se potem 2 prsta visoko z pomočenim mahovjem, in čez to še 2 prsta visoko z rahlo prstjo in se tako v miru puste, dokler ne začnejo cimiti, kar se v 4—6 tednih zgodi. Večkrat se mora pogledati, ali je mahovje še mokrotno, če ne bi se moralo polivati, ali je dosti prsti nad njim, posebno pa, ali že cimijo, da se ne zamudi pravi čas, jih dati v že pripravljeno trsnico (Rebenschule), ali pa z njimi zasaditi novi vinograd. Kakor se na debelih koncih pokažejo beli popki, kot leča veliki, čas je, da se rozge vzamejo iz jame. Če koreninice in oka preveč odženejo, se odljajamo pri sajenju, in rozga se posuši ali vsaj slabeja ostane in trs za eno leto zaostaja. Ko bi trsnica ali novi vinograd še ne bil pripravljen, rozge pa že začele cimiti, bi se morale še za 1 ali 2 paleca z prstjo pokrivati, da se cimanje zadržuje. Na ta način sem lansko spomlad cimati dal 13.000 rozeg in so zdaj v roženišnici prav čvrsto vkoreninjene enoletni trsi. Letos pa, ko je les posebno zdrav in lep bil, imam v treh cimnih jamah blizu 50.000 rozeg, tako da o svojem času lahko postrežem vinorejcem z močnimi, vkoreninjenimi trsi samo žlahnih plemen.

Iz slovenske Bistrice.

Dr. J. Vošnjak.

Gospodinjam nekaj.

Za nasajanje se naj vzamejo vsikdar naj večja jajca. — Imeniti gojitelji živadi so opazili, da mlada živad, ktera se iz jajec izvali, važe dve tretini celega jajca. Pri različnih vrstah živadi, imajo tudi jajca različno težo. Gosinja jajca važejo nekđaj 8 nekđaj 16 lotov. Občno važe 10 kokošnih jajec blizo jeden funt, posamezno kokošino jajce pa važe po 2 nekđaj po četiri in tudi po 4½ lotov. Take razlike se tudi nahajajo pri drugih živadskih jajcih. Po tem, kar je rečeno, morejo gošiči vagati šest ali deset lotov; pišike 2 ali 3, purice 3 ali 4 lotov. Ondi, kder se živadi do velikih gojijo, čini to veliko razliko ali se namreč nasadijo lahsa ali težejša jajca.

G. L.

Gospodarska učilnica za ženske.

Dr. J. Neuman je predložil centralnemu odboru Bečkega gospodarskega društva, da se naj napravi gospodarska učilnica za odraščene ženske; odbor je ta predlog z veseljem prijel in se bode posvetoval o pomočkih, po katerih bi se ta učilnica ko naj hitreje osnovala. — Vse, kar je potrebno, da se dobro oskrbijo hlevi, dvor, kubinja in ravna in poboljša polje in vrt, in kar zamorejo pri tem ženske oči in roke; zatoraj obdelovanje zelenja, reja dreves, odreja živine in perutnine, svilnih črvičev, bučelarstvo, ravnanje z mlekom i. t. d. vse to se bodo ženske v tem učilišču učile. Res prav srečna misel, ktera dobro izpeljana, mora počasu dojt gospodarstvu na zlo veliki korist. Upamo pa tudi, da ta učilnica ne bo jedina v cesarstvu, temoč da se bodo jednake napravile v vseh deželah.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

Del III.

(Dalje.)

26. A za kakšno dobro so nam vojne? Te so potrebna sila in nadloga, ktero strast in besnost človeška zahteva. Vojne biti bi morale le za brambo; vsaki človek hoče svoje stvari varne imeti, da pa bode cela domovina in država varna, braniti jo imajo vsi državljani, ki so zato sposobni, vojaki bi tedaj bili, kedar je treba brambe, v miru pa bi koristno gospodarili; stalne vojne požirajo v miru brez vse koristi pridelke marljivih državljanov, in v času brambe in vojske se pogosto neveljavne pokažejejo. Na kratko: zgodovina in doba sedajna nam priča, da velike stalne vojne so nekako proklestvo narodom in državam, naj večja kuga dobremu narodnemu gospodarstvu, igrača vladarjev in vedni pomoček za nasilovanje, tlačenje ljudev, zapreka pravi svobodi.

27. Kakor so velike stalne vojne, tako so velike armade opravnikov, uradnikov ali činovnikov silno zlo narodnemu gospodarstvu: kder je opravišstvo (functionarisme, Beamten-thum) kot celo poseben stan ali kasta, in se kot tako za se po svoji volji razvija in vse nadvlada, postane naj gnjusnija nadloga družbi človeški. Kakor vsak pojedini človek naj boljše svoje zadeve pozna in si jih opravlja, tako jih tudi vsaka posebna občina, pokrajina, dežela ali narod; dati ali pustiti je tedaj treba vsakemu svojo upravo, občinam, deželam narodom dotično samo upravo, samovlado „selfgovernment“ autonomijo: s tim mine vsa krivična opraviška vlada (fonctionarisme, bureaucratie) vlada se narod sam kakor mu naj prijetnejše in naj pripravnejše: ne gleda več vlade kot črno pošast, ki ga grabi in tlačí, temoč kot prijatelico in potrebno mu suprugo. Velike stalne vojne in armada opraviška ste dve siloviti mori, ki narodno gospodarstvo in srečo davite: treba je narodne samo-obrambe in samovlade, da se ona krivica odstrani; narodi pa se morajo zato pripravljati, da bodo sposobni sami se braniti in vladati.

28. Končaje prvi del navodov k narodnemu gospodarstvu, ki o izdelovanju ali produkciji govori, vidimo: da nič kar koli na svetu ima kakšno veljavo se brez dela pripraviti ne more. Zato za vse, kar želimo pošteno si pridobiti, moramo se truditi in si pridelati: velika napaka so tedaj loterije in vse takšne naprave, ki ljudstvo slepijo in mu obečujejo si brez dela bogastvo in premoženje dobiti. Le čudno je, da se v Avstriji še nikako ne misli odpraviti loterij in takšnih sleparskih, pogubljivih naprav: po teh se veliki del ljudstva silno pači in demoralisira, tako da to ne misli, kako bi po marljivosti, truda in resnem delovanju se vpremožiti moglo, temoč le o premoženju sanja, ktero bi mu sreča donesla: takšnim ljudem je tedaj delo sitno, delajo nevoljni in še mnogi del tega kar si pridelajo, za prazne sanje zamečejo.

Za ta prvi dovršeni tečaj podaja spisatelj sledeča vprašanja: Kaj se ravna pri nas glede kmetištva, obrtništva in trgovstva ter družbinskih zadev proti dozđaj omenjenim pravilom narodnega gospodarstva in kateri bi bili pomočki proti tem napakam?

Za naj boljši razpravni odgovor ponuja pisatelj 2 pruska tolarja; ker pa se jemu samemu spisi poslati lahko ne morejo, prosi slavno vredništvo poskrbeti, da se pregledajo in naj boljše potem tudi v Slov. Gospodarju natisne ter drugo z zasluženo pohvalo omeni. (Konec dela tretjega.)

Narodno učiteljsko društvo v labodski vladikovini.

Kakor v Beljaku na Koroškem, smo se tudi mi labodski učitelji zbrali 14. aprila v Celju in sicer v čitalnični dvorani ter se posvetovali: kako ustanoviti narodno učiteljsko društvo v labodski vladikovini.

Namen društva je: a. posvetovanje o šolskih in učiteljskih zadevah; b. vaje in produkcije v petju in godbi; c. ustanovitev matic, iz koje obresti se bodo podpirale učiteljske vdove in sirote.

Udi se dele v delavne in podporne. Delavni udi morajo le učitelji biti.

Pristopnina znaša na leto:

- a. za ude pri petju in godbi 2 gld.
- b. „ „ samo pri petju 5 „
- c. „ „ ki niso pri petju in godbi 5 gld.
- d. „ „ podporne ude 3 gld.